

Upptäck hjärnans kognitiva funktioner och lär dig strategier för att effektivt bemöta elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, NPF.

Sven Bölte

Center for Neurodevelopmental Disorders (KIND)
Karolinska Institutet, Stockholm

sven.bolte@ki.se; <https://ki.se/kind>
FB: @kindkarolinskainstitutet

Nationella riktlinjer för autism & adhd VIP autism (snart 1177)

Nationella vård- och insatsprogram   ANVÄNDARGUIDE   OM PROGRAMMEN   NYHETER   MATERIAL

Hem / Adhd

PROGRAM ▾

Adhd

1. Nivå och process
2. Om tillståndet
3. Tidiga tecken och tidig upptäckt
4. Förebyggande insatser
5. Kartläggning och utredning
6. Behandling och stöd
7. Kommunikation och delaktighet
8. Uppföljning på individnivå

FILTRERA INNEHÅLL

Utförare ▾ Yrke ▾ Svårighetsgrad ▾

Nationella vård- och insatsprogram   ANVÄNDARGUIDE   OM PROGRAMMEN   NYHETER   MATERIAL

Hem / Autism

Adhd

1. Nivå och process

Vård och insats komplexa behov

Barn, ungdomar, vuxna och äldre med autism har behov av insatser från regioner, kommuner och myndigheter, som alla har ansvar för att ge olika

FILTRERA INNEHÅLL

Utförare ▾ Yrkesroll ▾ Åldersgrupp ▾ Typ av behandling/stöd ▾ Svårighetsgrad ▾ [Rensa alla filter](#)

Autism

1. Nivå och process

Stegvisa insatser vid autism – från tidig upptäckt till stöd vid komplexa behov

Barn, ungdomar, vuxna och äldre med autism har behov av insatser från regioner, kommuner och myndigheter, som alla har ansvar för att ge olika

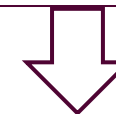
**Göra jobbet så bra
man kan varje dag**

Autism (& IF) i ett nötskal

- Uttryck av annorlunda neurologisk mognad, utveckling & utrustning
- Hög sårbarhet för psykisk & kroppslig ohälsa, stress, utbrändhet
- ~2-4% (autism) resp. ~1% (IF) i allmän befolkning har diagnos idag i Sverige (5-10%)
- **Kognitiva utmaningar x omgivning** ger funktionsnedsättning i vardagen (**skola**, hemma, fritid)
- Oförmåga (annat funktionssätt), inte ovilja > hitta lagom nivå av krav/utmaning och stöd

- ✓ Hjälp med att förhindra negativa konsekvenser (t ex social exkludering, psykisk ohälsa)
- ✓ Öka möjligheter för inlärning/utveckling
- ✓ Arbeta med styrkor/intresse/preferenser/möjligheter > det som fungerar
- ✓ Kompensation för svårigheter genom självkänedom, anpassning av miljön
- ✓ Vikten av samverkan och samskapande för kapacitetsbyggande hållbara lösningar

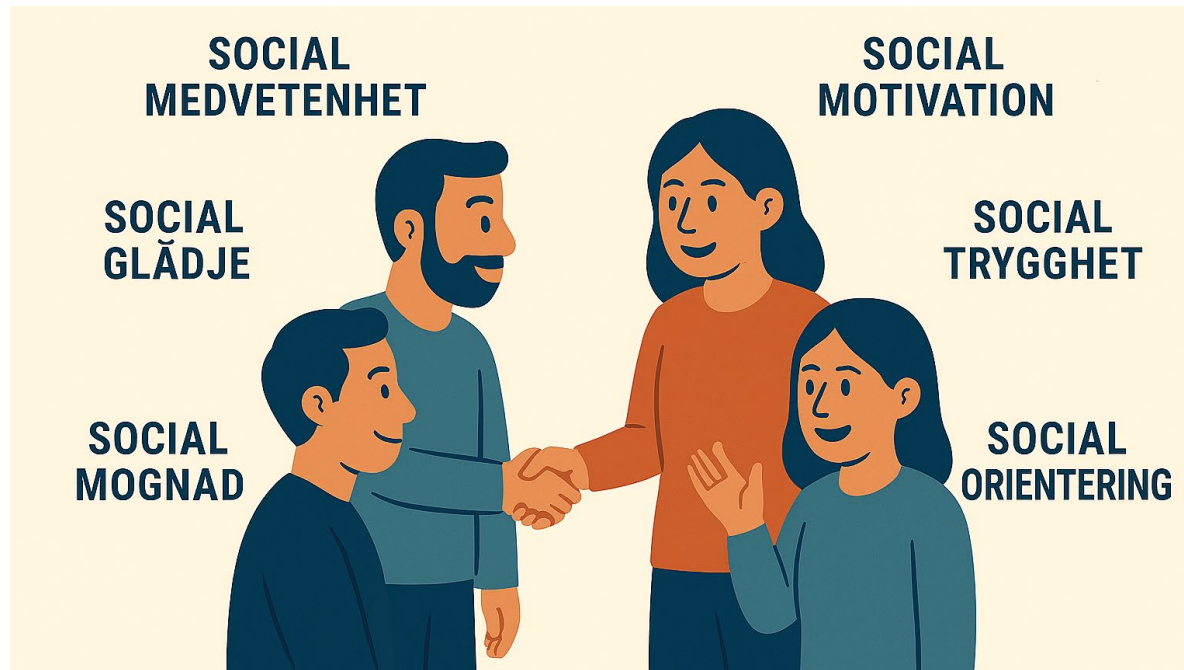
Primärperspektivet och professionella perspektivet!

Kognition (& emotion, motivation) som nyckel till bättre förståelse

Socialt tänkanke

- Missförstår andra och situationer
- Hamnar lätt utanför eller i konflikt
- Blir stressad och osäker i skolan

Exekutiva funktioner

- Svårt att komma igång med uppgifter
  - Svårt att planera och organisera sig
  - Tappar fokus och glömmar instruktioner
  - Har svårt att byta aktivitet eller hantera förändringar
- › Reglering av tankar och känslor

Emotionsreglering

- Låg frustrationstolerans
- Låg emotionell kontroll
- Explosivitet
- Lättskrämdhet
- Hyperkänslighet

Sällan adaptiva strategier

- Kognitiv omvärdering & acceptans
- Problemlösning
- Gå vidare ("Get over it")

Frekvent maladaptiva strategier

- Rumination
- Katatoni
- Undvikande

Detaljuppmärksamhet/-intresse

- Fastnar lätt i detaljer och missar helheten
- Lägga mycket tid på småsaker
- Missa viktiga instruktioner eller uppgifter
- Har svårt att skifta fokus från detalj till annat

Styrkor, intressen, motivation & resurser (autism)

Journal of Autism and Developmental Disorders
https://doi.org/10.1007/s10803-018-3482-4

ORIGINAL PAPER

An International Clinical Study of Ability and Disability in Autism Spectrum Disorder Using the WHO-ICF Framework

Soheil Mahdi^{1,2} · Katja Albertowski³ · Omar Almodayfer⁴ · Vaia Arsenopoulou⁵ · Sara Carucci⁶ · José Carlos Dias⁷ · Mohammad Khalil⁸ · Ane Knüppel⁹ · Anika Langmann¹⁰ · Marlene Briciet Lauritsen¹¹ · Gracielle Rodrigues da Cunha¹² · Tokio Uchiyama¹³ · Nicole Wolff³ · Melissa Selb^{14,15} · Mats Granlund¹⁶ · Petrus J. de Vries¹⁷ · Lonnie Zwaigenbaum¹⁸ · Sven Bölte^{1,2,19}

RESEARCH ARTICLE

Functioning and Disability in Autism Spectrum Disorder: A Worldwide Survey of Experts

Elles de Schipper,† Soheil Mahdi,† Petrus de Vries, Mats Granlund, Martin Holtmann, Sunil Karande, Omar Almodayfer, Cory Shulman, Bruce Tonge, Virginia V.C.N. Wong, Lonnie Zwaigenbaum, and Sven Bölte

Visuellt minne
Uthållighet vid uppgifter
Koncentration, fokus
Nya idéer, hypoteser
Visuell-spatiala färdigheter
Tillförlitligt, vänlig, nyfiken, pålitlig

Detaljuppmärksamhet
Ärlighet
Expertis i specifika områden
Matematiska färdigheter
Kreativitet
Konstnärliga färdigheter
Persistens / förutsägbarhet
Unik blick på världen

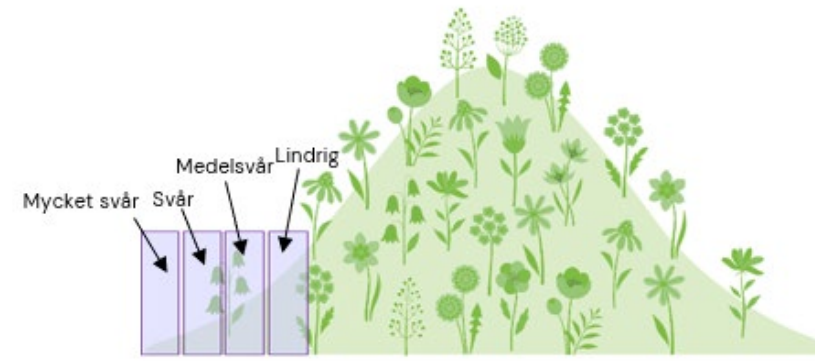
Intellektuell funktionsnedsättning (IF)

Kognitiva förmågor betydligt under genomsnittet

- Logiska resonemang
- Problemlösning
- Planering
- Abstrakt tänkande
- Omdöme

Självständighet i vardagen och ansvar om sig själv och andra betydligt under genomsnittet

Kunskaper och färdigheter i skolämnen betydligt under genomsnittet

- Inläring och förståelse
- Tempo, komplexitet och arbetsmängd
- Abstrakt tänkande
- Språk och kommunikation
- Självständighet i skolarbetet
- Socialt deltagande

>> **Höga stödbehov**

Vad fungerar vid autism i skolan?

- Peer mentoring
- Samskapande (med VH, elever)
- Introduktionskurser
- Funktionsnedsättningslots/-service
- Bemötande/kognitiv-emotionell avlastning/relationellt arbete
- Utprovade program (t ex färdighetsträning)
- Specifik kompetensutveckling av skolpersonal

SCANDINAVIAN JOURNAL OF OCCUPATIONAL THERAPY
2019, VOL. 26, NO. 4, 294–305
<https://doi.org/10.1080/11038128.2018.1495761>

ORIGINAL ARTICLE

Viewpoints on how students with autism can best navigate university

Craig Thompson^{a,b}, Sven Bölte^{a,b,c,d}, Torbjörn Falkner^{a,b,e,f} and Sonya Girdler^{a,b}

^aCooperative Research Centre for Living with Autism (Autism CRC), Long Pocket, Brisbane, Queensland, Australia; ^bSchool of Occupational Therapy, Social Work and Speech Pathology, Curtin University, Perth, Western Australia, Australia; ^cDepartment of Women's and Children's Health, Pediatric Neuropsychiatry Unit, Center of Neurodevelopmental Disorders at Karolinska Institutet (KIND), Child and Adolescent Psychiatry Research Center, Karolinska Institutet, Stockholm, Sweden; ^dChild and Adolescent Psychiatry, Center for Psychiatry Research, Stockholm County Council, Stockholm, Sweden; ^ePain and Rehabilitation Centre, and Department of Medical and Health Sciences, Linköping University, Linköping, Sweden; ^fDepartment for Rehabilitation, Jönköping University, Jönköping, Sweden

Journal of Autism and Developmental Disorders
<https://doi.org/10.1007/s10803-022-05643-7>

BRIEF REPORT

A multi-perspective study of Perceived Inclusive Education for students with Neurodevelopmental Disorders

Emma Leifler^{1,2}, Anna Borg¹, Sven Bölte^{1,3,4}

Autism
Volume 22, Issue 1, January 2018, Pages 20–28
© The Author(s) 2017, Article Reuse Guidelines
<https://doi.org/10.1177/1362361317699584>

Special Issue Article

Supporting university students with autism spectrum disorder

Ashleigh Hillier, Jody Goldstein, Deirdra Murphy, Rhoda Trietsch, Jacqueline Keeves, Eva Mendes, and Alexa Queenan

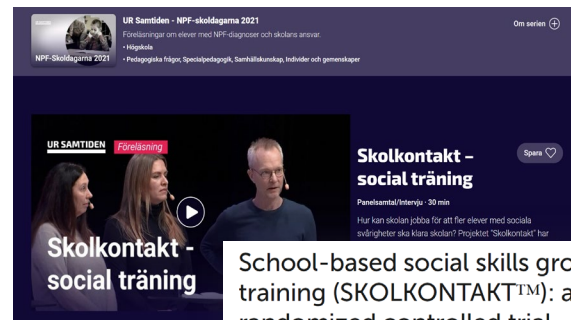
Autism
Volume 23, Issue 3, April 2019, Pages 574–583
© The Author(s) 2018, Article Reuse Guidelines
<https://doi.org/10.1177/1362361318760490>

Original Article

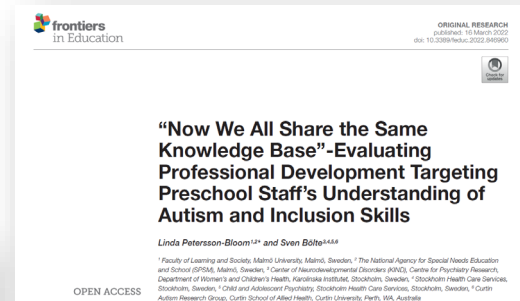
Accommodations and support services preferred by college students with autism spectrum disorder

Amy L Accardo¹, S Jay Kuder, and John Woodruff

School-based social skills group training (SKOLKONTAKT™): a pilot randomized controlled trial

Anna Fridell^{1,2,3*}, Christina Coco^{1,2,3}, Anna Borg¹ and Sven Bölte^{1,2,3}

OPEN ACCESS

Bemöta /stötta

Individuellt, organisatoriskt

- Tydlighet och konkret undervisning
- Anpassad nivå och långsammare tempo
- Struktur, trygghet och förutsägbarhet
- Visuellt stöd och upprepning
- Aktivt stöd i kommunikation och socialt samspel
- Fokus på fungerande strategier
- Fokus på individ/funktion/behov, inte diagnos
- Fokus på styrkor, preferenser, motivation, intressen, hållbara lösningar (vs. problem)
- Undanröja barriärer

Ytterligare principer vid bemötande (~relationell nivå)

- Primärperspektivet, egen erfarenhet (vs. professionell syn)
- Ömsesidig lärande (vs. enbart eleven ska lära sig)
- Respekt, tålamod, vänlighet, nyfikenhet (vs. prestige)
- Validera och agera (vs. tvivla, avvakta, delegera)
- Göra det som är möjligt (vs. förvänta sig det omöjliga)
- Råd, tips av anhöriga/elever (vs. veta bättre)

Kognitiv/emotionell avlastning i skolan

- Hitta/uppnå personliga mål
- Skapa översikt och prioritering
- Utveckla rutiner
- Använda/tillåta kognitiva hjälpmedel
- Hitta/skapa energibalans
- Hantera normativt tryck/förväntningar
- Förbered övergångar/förändring

Arbeta med styrkor och undanröja hinder i skolan

Exempel

Skapa individuell funktionsprofil av eleven!

Kalle, åk 5

Styrkor

Intresse (NO), teknik, fakta

God detaljuppmärksamhet

Hög uthållighet vid intresseväckande uppgifter

Noggrannhet och vilja att göra rätt

Fungerar väl med tydlig struktur och förberedelse

Utmaningar

Komma igång/organisera flera steg i en uppgift

Hålla överblick vid muntliga eller långa instruktioner

Svårigheter i grupparbete och socialt samspel

Svårt med snabba förändringar och övergångar

Blir lätt stressad i stökiga eller otydliga situationer

Underlättande faktorer i omgivningen

Tydlig struktur och förutsägbarhet

Visuellt stöd och steg-för-steg-instruktioner

Förberedelse inför förändringar

Vuxna som känner Kalle väl och anpassar stödet

Lugn miljö och tydliga roller i uppgifter

Hindrande faktorer / barriärer

Otydliga krav och muntliga instruktioner samtidigt

Stökig ljudmiljö och hög social belastning

Plötsliga schemaändringar utan förberedelse

Grupparbeten utan stöd eller tydliga roller

Svårigheter tolkas som bristande motivation inte för

stödbehov

Formulera mål/åtgärder> använd styrkor/ta bort barriärer

Typ	Styrka / barriär	Mål	Åtgärder
Styrka	Intresse för NO, teknik och fakta	Kalle ska komma igång snabbare med uppgifter.	Knyt uppgifter till sådant Kalle gillar • Ge en tydlig start • Använda visuellt stöd
Styrka	Noggrannhet och detaljfokus	Kalle ska klara tydliga deluppgifter mer självständigt.	• Dela upp arbetet i små steg • Ge checklista • Ge en tydlig uppgift eller roll
Barriär	Svårt att förstå långa eller muntliga instruktioner	Kalle ska lättare förstå vad han ska göra.	• Ge korta instruktioner • Visa ett steg i taget • Kontrollera att han förstått
Barriär	Svårt med förändringar och övergångar	Kalle ska få lättare att hantera förändringar.	• Förbereda förändringar i förväg • Använda schema • Ge stöd vid övergångar

KIND

CENTER OF NEURODEVELOPMENTAL
DISORDERS AT KAROLINSKA INSTITUTET

Tack!

